

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בשלח

(חלק טז — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות — שבוע פרשת בשלח, זייג שבט, ה'תשפ"ב (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בשלח ג

דָּאָרף מען פֿאַרשטייט: אין וואָס באַ-
שטייט דער קשר⁷? צווישן מן און שבת⁸?
לכאורה: ניט נאָר איז ניט ניכר קיין
שייכות צווישן זיי, נאָר זיי זיינען ענינים
וואָס זיינען אינגאַנצן אַנדערש איינער פון
צווייטן – די מצות און ענינים פון שבת
זיינען פֿאַראַן אין אַלע זמנים ומקומות,
ירידת המן אָבער איז געווען נאָר אין אַ זמן
מסוים און מקום מוגבל – אין די פּערציג
יאָר און נאָר במחנה ישראל במדבר?

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן
בפשוטות, אַז די נקודה משותפת פון מן
און שבת איז אין דעם, וואָס אין ביידע
איז ניטאָ קיין טירחא און עבודה: דער מן
איז געווען „לחם מן השמים“, מען האָט
ניט געדאַרפט אַקערן, זייען וכו' אויף צו
באַקומען אים; און עדיז איז ביי שבת,
אַז נוסף אויף דעם איסור צו טאָן מלאכה
בשבת, איז – „משום עונג שבת“ – אַ
„מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו אלא
יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויו“⁹.

דָּאָס איז אָבער לכאורה ניט מספיק,
ווייל:

שם מפרש דהברכה היא דבערב שבת ירד שני
עומרים (ועדיז בפרש״י בראשית ב, ג. יתרו שם).
ואולי המובא בדא"ח הוא פ"י המכילתא וב"ר ע"ד
הרמז. ואכ"מ.

*7) זה שלא ירד בשבת – מובן בפשטות, כי
כיון שאסור ללקטו – וכל כיו"ב – ה"ז בדרך
ממילא שולל ירידתו.

8) ראה ע"ד החסידות – תו"א פרשתנו סה,
ג. תו"ח ד"ה ויאמר ה' (שב, א ואילך). אוה"ת
ד"ה ויאמר משה אכלוהו גו' וביאורו (ושם ע'
תרלט: וזהו שנסמכה פ' שבת לפ' המן ובב"א
נאמרו). המשך תער"ב שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש
ח"ד ע' 1037.

9) שו"ע אדה"ז סש"ו סכ"א. ממכילתא יתרו כ,
ט (פרש"י שם). תשו"ע שם ס"ח.

א. דעם ערשטן מאָל וואָס אין דער
תורה ווערן אָנגעזאָגט די ציווים און
דינים פון שבת¹, איז אין אונזער פרשה
בשייכות צום מן². און וויבאַלד אַז אַלע
עניני התורה זיינען בתכלית הדיוק, איז
מובן, אַז דער ענין פון מן און שבת האָבן
אַ שייכות (אין תוכן);

און ווי דאָס איז אויך משמע פון דעם
וואָס ס'ווערט געבראַכט בשם הרס"ג³,
אַז בשעת מען געפינט זיך בשבת (אין
אַ ווייטן וועג⁴) און מען ווייס (דאָרט)
ניט וועלכע פרשה מ'דאַרף לייענען דעם
שבת, זאָל מען לייענען פרשת המן.

נאָכמער: טראָץ דעם וואָס בשבת איז
דער מן ניט געקומען, שטייט אָבער אין
זהר⁵, אַז אדרבא די ברכה למעלה אויף
ירידת המן אין די ששת ימי השבוע איז
געווען בשבת; און ווי עס שטייט אויך
אין מכילתא⁶ – „ברכו במז"ן“.

1) משא"כ הסיפור דשבת – שהוא בפ'
בראשית.

2) משא"כ לפני זה בהכתוב (טו, כה) „שם
שם לו“ – שלא נאמר מפורש בכתוב שבת כ"א
במדרו"ל – ראה סנהדרין נו, ב. מכילתא ופרש"י
עה"פ. ועוד. וגם בזה להעיר: א) בגמרא שם למדין
דשבת במרה נצטוו מהכתוב בואתחנן (ה, יב)
„כאשר צוד“ (הובא בפרש"י שם). ב) נתבאר במ"א
(לקו"ש חל"א ס"ע 86 ואילך) שע"פ פש"מ מדייק
רש"י (בפרשתנו שם), „פרשיות של תורה (כולל –
שבת) שיתעסקו בהם“, ולא קיום מצות אלו. ואכ"מ.
3) ספר העתים הל' ברכת ועונג שבת סקפ"ד
(בסופו).

4) כ"פ בספר העתים שם דברי הרס"ג.

5) ח"ב סג, ב. פח, א.

6) יתרו, כ, יא.

7) כ"פ בכ"מ בדא"ח (ראה אוה"ת פרשתנו ע'
תרל"ח, ט. המשך תער"ב ח"ב ע' א"טא, א'פו ועוד)
שפ"י המכילתא והמדרש (כ"ר פ"א, ב) ברכו במן
הוא שהמשתו (למעלה) היא בשבת. אף שבכ"ר

שבת לערנט מען אַרויס¹⁵ פון מן¹⁶.

ג. אויפן פסוק¹⁷ „הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא“ זאָגט רש"י [אויף „למען אנסנו“]: „אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יתירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט“, אַז דער טעם און מכוון אין ירידת המן איז צו אויספרוואוון „אם ישמרו מצות התלויות בו“, וואָס די מצות זיינען: שלא יתירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט.

דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז די שייכות צווישן די צוויי מצות (א) „שלא יתירו ממנו (ב) ולא יצאו בשבת ללקוט“, וואָס זיי ביידע זיינען דער „למען“, דער טעם פון ירידת המן.

ד. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים לבאר דעם חידוש פון מן, וואָס איז „לחם מן השמים“, אויף „לחם מן הארץ“:

„לחם מן הארץ“ איז פאַרבונדן מיט עבודת האדם: דורך דעם וואָס ער גרייט צו אַ כלי אין דרך הטבע (חרישה, זריעה כו.), איז דער אויבערשטער משפיע „לחם“ (וואָס איז אויך מרמז וכולל – אַלע צרכי האדם) דורך דעם כלי און לבוש.

משא"כ לחם מן השמים איז ניט תלוי אין אַ כלי פון דרכי הטבע – ס'איז אין דעם ניטאָ קיין עבודת האדם.

שתהא הפת בין שתי מפות זכר למן שהי עליו טל כו"ו.

(15) ובשו"ע אדה"ז סי' ער"ד ס"א „ורמז לזה“ (ג' סעודות). ובס"ב „וסמך לזה“ (לחם משנה). וידוע השקו"ט בזה. ואכ"מ.

(16) אלא שלימוד זה (ג' סעודות ולחם משנה) הוא מענין המן בשבת: ויתירה מזו בהנ"ל (שבעה ערה (14) שבזה עושין זכר בשבת לירידת המן בכלל (כו' ימי החול).

(17) טז, ד.

(א) ביי דעם מן געפינט מען דאָך געוויסע טירחות ווי די גמרא זאָגט¹⁸: „צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה“, און אַזוי אויך: „צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ללקוט רשעים שטו ולקטו“ – ניט ווי דער ענין פון „כל מלאכתו עשו“ ביי שבת, אַז אַ איד דאַרף אפילו ניט מהרהר זיין אין זיינע עסקים¹¹.

(ב) ולאידך גיסא: די שלילת העבודה בשבת נעמט אַרום אַלע סוגי מלאכה – „כאילו כל מלאכתו עשו“, משא"כ ביי מן איז דאָך ענינו נאָר שלילת הטירחא בשייכות צו מזון האדם.

דערפאַר איז מסתבר, אַז די שייכות צווישן מן און שבת איז אין דעם פרט פון צוגרייטן די עניני מזון ואכילה פון שבת.

און ווי דאָס איז אויך מובן פון דעם וואָס דער חיוב פון ג' סעודות פון שבת, און אויך פון לחם משנה, לערנט מען אַפּ פון די פסוקים¹³ בנוגע צום מן – „ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה“, „לחם משנה“ – ד. ה. אַז די עניני אכילה¹⁴ פון

(10) יומא עה, א.

(11) ואין בשביתת שבת חילוקים דצדיקים, בינונים כו'. אבל להעיר מירושלמי שבת פט"ו ה"ג: מעשה בחסידי אחד כו'. ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 80 וע' 87 ואילך.

(12) שבת קיז, ב.

(13) טז, כב, כה.

(14) ולהעיר מרמ"א או"ח סרמ"ב (ממהר"ל) יש שכתבו שבקצת מקומות נהגו לאכול כו' לבילי שבת זכר למן שהי מכוסה למעלה. אלא שבזה מסיים „ולא ראיתי לחוש לזה“, אבל בנוגע לפריסת מפה כו' כתב בשו"ע אדה"ז סי' רעא סי"ז (מהגמ"י ה' שבת פכ"ט אות ק') (בשם סה"ת). טור שם. ט"ז שם סק"ב (ושם): וכן אנו נוהגין גם במקדש על הפת (על פי טעם זה). ובשו"ע אדה"ז שם הביא רק טעם זה), „וצריך שתהא כו' כדי

פון ירידת המן, „לחם מן השמים“: כדי אַרויסצובריינגען (און דורך דעם „אויס-פרואוון“) ביי אידן דעם שלימות־דיקן בטחון אין דעם אויבערשטן, אַז זיין גאַנצער לחם (און אַלע הצטרעכיות) קומט בלויז פון דעם אויבערשטן אַליין, אַן קיין שום „לבוש“ און „פאַרמיטלונג“ פון מלאכת האדם – טאַר ניט זיין קיין אַרט אַז דער מענטש זאַל זיך אַליין באַזאָרגן מיט לחם אויף מאָרגן „שלא יתירו ממ־נו“). און ווי ער זאַגט אין תנחומא²³, „דבר יום ביומו, מי שבדאָ יום בדאָ פרנסתו מכאן הִי ר״א המודעי אומר כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אוכל למחר הרי זה מחוסר אמונה“²⁴.

ה. הגם אַז לחם מן השמים איז בעיקרו ובכללותו ניט אַפּהענגיק אין עבודת האדם – וואָס דערפאַר איז די ירידת המן געווען צוזאַמען מיט ירידת הטל²⁵, וואָס „טל לא מיעצר“²⁶ (היות ס'איז ניט תלוי אין עבודת האדם, כידוע²⁷) – געפינט מען אָבער, אַז אויך דער מן איז געווען פאַרבונדן מיט טירחת האדם, ווי געזאַגט פריער (סעיף

ומובן, אַז בהתאם לזה איז אויך די פעולה אויפן רגש האדם:

„לחם מן הארץ“, וואָס די ברכת ה' איז אַנגעטאַן אין דער טבע־דיקער כלי וואָס דער מענטש גרייט צו, איז

– כאַטש ער ווייס אַז זיין הכנה־אַרבעט איז ניט מער ווי אַ כלי און אַ „לבוש“ צו דער ברכת ה'¹⁸; און נאָכמער – אויך דעם „לבוש“ און די „כלי“ אין טבע מאַכט ער ניט דערפאַר וואָס טבע פאַרנעמט ביי אים אַן אַרט, נאָר בלויז ווייל אַזוי איז דער רצון וציווי ה'¹⁹, אַז „וברכך ה'א“ איז דווקא „בכל אשר תעשה“²⁰ (ניט דורך זיין אַ „יושב ובטל“²¹), פונדעסטוועגן –

וויבאַלד אַז לפועל קומט דער „לחם – מן הארץ“, דורך דעם „לבוש“ פון (אר־ציות ו)טבע, וואָס דער מענטש טוט אויף דורך זיין עבודה און מלאכה – גיט עס אַ אַרט צו מחשיב זיין דעם מענטשנס־אויפטו“ פאַר זיין פרנסה.

משא־כ לחם מן השמים, וואו ס'איז ניט פאַראַן קיין אַריינמישונג פון פעולת האדם²², דערוועקט עס ביי אים די תנועה פון פאַרלאָזן זיך אינגאַנצן אויפן אויבערשטן.

עפ״ז איז מובן, אַז דער נסיון „אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יתירו ממנו“ איז דער טעם – דער מכוון

23 פרשתנו כ. וראה גם יומא עו, א: נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים. וראה זח״ב סב, ב. כלי יקר פרשתנו טז, ד. ועוד. – וראה שו״ע אדה״ז א״ח (מהד״ת) ס״א ס״ט. לקו״ש חכ״ו ע' 95 ואילך.

24 במכילתא עה״פ מתחיל בדעת ר״י „כדי שילקוט אדם וכי״ו, וכדי שלא ילקט אדם מהיום למחר“ הוא דעת ר״א המודעי. אבל ראה פי׳ „זה ינחמנו“ למכילתא דגם לר״י אין ללקוט מיום א' לחבירו. וכ״ה לרוב הפרסאות ופירושים בדעת ר״י במכילתא. ראה מכילתא הוצאת הארואיין־רבין. ועוד.

25 פרשתנו טז, יד. תו״א סה, ג. לקו״ת עקב יד, א״ב. ובכ״מ.

26 תענית ג, א.
27 ראה תו״א שם. לקו״ת שם (יד, ב). ובכ״מ. וכידוע החילוק בין טל למטר – בדרושי האזינו בלקו״ת (עג, ב ואילך) נסמן בלקו״ת עקב (שם, א).

18 ראה ספר המצות להצ״צ מצות תגלחת מצורע בסופו. קונטרס ומעין מאמר יז, מאמר כה פ״ב. ד״ה וידעת תרנ״ז. ועוד.

19 ראה בארוכה לקו״ש ח״ח ע' 294 ואילך. וש״נ.

20 ראה טו, יח.

21 ספרי עה״פ. וראה לקו״ש שם הערה 19.

22 ויתירה מזו: פעולת האדם אינה פועלת כלום בזה וכמשי׳נ (פרשתנו טז, יח), „ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר“.

וואָס איז העכער פון עבודת המקבל (ע"ד הטל), קומט עס אָבער אַראָפּ למטה אין אַן אופן (פון „ממטיר“, מטר) וואָס האָט (אויך) אַ געוויסע פּאַרבוּנדנִקייט מיט עבודת המקבל²⁹].

ו. דער ביאור אין דעם: דער ענין פון מן, „לחם מן השמים“, איז געווען אַ הכנה צו דער כניסה פון אידן אין ארץ ישראל, וואָס דאָרט איז געווען דער סדר פון „לחם מן הארץ“ – ווייל דורכדעם וואָס מען האָט באַוויזן אידן בגלוי ווי זייער פרנסה און הצטרכות ווערט זיי געגעבן נאָר פון דעם אויבערשטן אַליין, האָט דאָס זיי צוגעגרייט און געגעבן דעם כח, אַז אויך קומענדיק אין „ארץ נושבת“ און אַריבערגייענדיק צום סדר פון „לחם מן הארץ“, זאָל מען ניט פאַרגעסן ח"ו אַז „הוא הנותן לך כח לעשות חיל“³⁰.

נאָך מער: דער „לחם מן השמים“ איז ניט בלויז אַ הכנה און נתינת כח, נאָר ער ווערט נמשך און נרגש אויך אין „ארץ נושבת“ – וויבאַלד אַז אידן זיינען בעצם העכער פון וועלט און טבע, איז דער אמת, אַז אפילו ווען זיי „קומען אַראָפּ אין וועלט, אין אַ סדר העבודה פון „ארץ נושבת“ – איז זייער השפעת הפרנסה באמיתית ובפנימיות ניט פאַרבוּנדן מיט די דרכי הטבע פון „לחם מן הארץ“

(29) והי' צ"ל אכילה כפשוטה (כלחם מן הארץ) וגם (לכמה ראשונים) ברכה לפני המוציא לחם מן השמים או בנוסח אחר (הרמ"ע מפאנו בס' מאמר שבתות ה' ח"ב בתחלתו שכן יברכו לעת"ל על המן השמור בצנצנת. ובס' חסידים (הוצאת מק"ג) סי' תתת"מ על המן היו מברכים הנותן לחם מן השמים. וראה או"ח"ל לזח"ב (סב, ב) שהרמ"ק מפרש בוהר שהיו מברכין ברכת המוציא, ולאחריו ברכת המזון). ואכ"מ.

(30) עקב ח, יח.

ב); און דאָס איז ניט נאָר ביי רשעים און בינונים (וואָס האָבן געדאַרפט אַרויסגיין אין דרויסן קלייבן), נאָר אפילו ביי צדיקים, וואָס דער מן איז „ירד על פתח בתיהם“, האָבן זיי עכ"פּ געמוזט האָבן די טרחה פון צונויפקלייבן דעם מן פון „פתח בתיהם“.

נאָכמער: דאָס גופא, וואָס עס זיינען פאַראַן חילוקים אין דער טירחה צווישן די דריי דרגות פון אידן, איז אַ באַוויזן אַז די ברכה פון מן איז ניט געווען אינגאַנצן ניט פאַרבוּנדן מיט עבודת האדם המקבל (ניט אַזוי ווי „טל“, וואו ס'איז לחלוטין קיין חילוק ניט צו וועמען ער קומט אָן – עס איז ביי אַלעמען גלייך). נאָר עס ווענדט זיך, אין אַ געווייטער סעך מאָס, אויף וויפל דער „מקבל“ האָט זיך צוגעגרייט און איז ראוי צו דעם (ביי צדיקים – ווינציקער טירחה, ביי בינונים – מערער, און ביי רשעים – נאָך מער).

[דערמיט איז אויך מובן דער דיוק הלשון אין פסוק „הנני ממטיר לכם לחם מן השמים“ ניט ווי ער זאָגט בפרשת המן (אין במדבר²⁷) בנוגע צו טל „וברדת הטל“ – און לכאורה איז דאָ גאָר אַ סתירה (בפנימיות הענינים): מטר ווייזט אויף אַ השפעה מלמעלה וואָס קומט דורך עבודה דלמטה (ע"ד ווי מטר כפשוטו טל, וואָס ווערט פון „ואד יעלה מן הארץ“²⁸), היינט ווי אַזוי איז מתאים דער לשון „ממטיר“ ביי „לחם מן השמים“, וואָס איז ניט תלוי אין דער עבודה פון אתערותא דלתתא?

נאָר די הסברה איז, כנ"ל: הגם אַז „לחם מן השמים“ איז בעיקרו אַ השפעה

(27*) בהעלותך יא, ט. הובא בפרש"י כאן טז, יג.

(28) בראשית ב, ו. ולהעיר מפרש"י שם, ה. ראה לקו"ת (האינו שם, א. עד, ב).

בכל אשר תעשה" מיינט ניט בלויז אַז דאָס וואָס דער אויבערשטער בענטשט אים איז בערך צו (די מדידות והגבלות פון) דער „כלי“ (תעשה) וואָס ער האָט צוגעגרייט (אפילו ווען ס'איז אין אַן אופן פון „וברכך“ – ברכה והצלחה) – נאָר ס'איז באַן ערד³⁴, אַזוי, אַז די כלי איז ניט תופס מקום³⁵.

ז. און דאָס איז די הסברה פאַרוואָס דער מן האָט געדאַרפט זיין פאַרבונדן מיט (עכ"פ קצת) עבודת וטירת האדם:

ווען דער „לחם מן השמים" וואָלט אינגאַנצן ניט געווען פאַרבונדן מיט עבודת האדם, וואָלט עס ניט געהאַט קיין פאַרבונד און ענליכקייט מיט „לחם מן הארץ" ובמילא וואָלט געבליבן אַ מקום לטעות: ביי „לחם מן השמים" וואָס איז אינגאַנצן ניט תלוי אין דער הכנה וע"בודה מצד דעם מקבל, פאָדערט זיך דער פולער בטחון און פאַרלאָזן זיך אויף דעם אויבערשטן; משא"כ „לחם מן הארץ", וויבאַלד אַז תורה אַליין זאָגט³⁶ אַז שש שנים תזרע שדך ג' – דאָ איז נויטיג די עבודה פונעם מענטשן, איז דערפון גופא אַ הוכחה אַז צוגרייטן די כלי אין טבע האָט אַ „תפיסת מקום" אין דער השפעת הפרנסה.

[אפי' ניט אין אַן אופן וואָס טבע בפני עצמו האָט קיין באַטרעף ניט, עס איז ניט מער ווי אַ „לבוש" צו „ברכת ה'"; און דער לבוש גופא מאַכט ער נאָר דערפאַר וואָס אַזוי איז דער ציווי ה' כנ"ל – אָבער דאָך איז די השפעה פאַרבונדן מיט טבע, די ברכת ה' קומט אַן צום מענטש דורך דער כלי וואָס ער האָט צוגעגרייט].

נאָר אַז אויך דער „לחם", די פרנסה „מן הארץ", איז אין אַן אופן פון „לחם מן השמים", וואָס איז איבערהויפּט ניט געבונדן מיט דרכי הטבע.

און דאָס איז די אמת'ע שלימות הבטחון פון אַ אידן אין אויבערשטן:

ניט נאָר אין פּאָל ווען ער זעט ניט קיין אויסזיכט אין דרכי הטבע³⁷ צו באַקומען פרנסה, ובמילא איז כאילו קיין ברירה ניטאָ און ער פאַרלאָזט זיך אויפן אויבערשטן אַז ער וועט אים באַזאָרגן זיין פרנסה באופן נסי³⁸, ווי ירידת המן אין מדבר –

נאָר אפילו ווען ער מאַכט יאָ אַ כלי אין טבע (ווייל אַזוי האָט דער אויבער-שטער געהייסן), איז ביי אים אָפּגעלייגט אַז זיין פרנסה איז (בעיקרה) „לחם מן השמים"³⁹ – ניט געבונדן מיט דרכי הטבע; און אַז די הבטחה פון „וברכך ה'א

31) שאז הוא אמיתית ענין הבטחון – ראה בארוכה המשך תער"ב ח"א פרק פב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 883 ובמכתב כ"ק מ"ח אדמו"ר שנתק בהערה 30 שם. ד"ה ובבואה לפני המלך תרנ"ד (נעתק בלקו"ש חט"ו ע' 286 הערה 47).

32) ראה המשך תער"ב שם: כאשר רואין שהנהגה צ"ל באופן כזה אין זה בכלל אין סומכין על הנס כו'.

33) וזהו החידוש והעילוי על הבטחון הגמור שיש לו כאשר אין שום מראה מקום גשמי להעזר, שגם כאשר הוא צריך ע"פ תורה לעשות כלי טבע, מ"מ הבטחון שלו בה' הוא אותו הבטחון הגמור בה' כמו אם לא ה' לו כלי בטבע.

34) ראה דרך חיים בהקדמה (ג, א).
35) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרמד: האמת האמיתי הוא שאין לאדם לדאוג כלל מה יהי למחר ומה יהי פרנסתו. . . כדרך זה יום ביומו. . . מי שאינו רוצה בזה יוכל להיות שיכין מזונו על כל השנה או על כמה שנים אבל באמת הרצון לזה הוא מפני התרחקותו מה' ע"י כמה השתלשלות עד שנמשך ומתלבש בלבוש הטבע. . . בלחם מן הארץ. . . הרוצה לדבקה בו יתברך יוכל להמשיך בבחינה זו גם כן גילוי יומין עילאין להיות ברוך ה' יום יום כו'. עיי"ש בארוכה.
36) בהר כה, ג.

ח. דערמיט וועט ווערן פֿאַרשטאַנדיק אַ דבר פלא וואָס מען געפינט ביי ברכת המזון:

די ערשטע ברכה, ברכת „הזן“ האָט משה רבינו מתקן געווען „בשעה שירד להם המזן“; די צווייטע ברכה, ברכת הארץ – „יהושע תיקן להם“, ווען מאיז אַרײַן אין ארץ ישראל⁴⁰. ולכאורה שטעלט זיך די שאלה: „ברכת המזון“ איז ענינה וואָס אַ איד דאַנקט און לויבט דעם אויבערשטן פֿאַר דעם מזון וואָס ער האָט אים אַרצט געגעבן – ווי קומט עס אַז ברכת הזן וואָס מיר מאַכן אויף דעם (וואָס איז – לחם מן הארץ) איז דער נוסח וואָס משה האָט מתקן געווען אויף ירידת המן – „לחם מן השמים“⁴¹.

און דערפֿאַר איז אויך דער „לחם מן השמים“ געווען אין אַן אופן פון „מח־סיר“, אַז עס זאָל זײַן דורך טירחא (הנל, עכ"פ) ועבודת האדם – וואָס דאָס באַ-ווייזט, אַז אויך דאָרט וואו עס איז פֿאַ-ראַן עבודת האדם, זאָל דערהערט ווערן, אַז די השפעה מלמעלה איז (כלל ניט געבונדן מיט דער עבודה פון אדם, נאָר ס'איז) לחם מן השמים³⁷.

און דאָס איז די נתינת כח אַז אויך אַרײַנקומענדיק אין ארץ נושבת, זאָל זיך אַפֿלייגן ביי אַ אידן³⁸, אַז אויך דער דאָר-טיקער סדר העבודה, פון „לחם מן הארץ“ איז בפנימיותו – לחם מן השמים³⁹.

37) להעיר מלקו"ת עקב יד, ד. ושם: כי עיקר המשכה דברכת הזן ג"כ בשביל ברכת הארץ כו' גם בימי משה קודם שנכנסו לארץ הזכירו ברכת הארץ. . אלא שאז היתה כו' וגם נכללת תוך ברכת הזן שעל המן. ראה הערה הבאה. ולקמן בפנים ס"ח.

38) וידועים דברי כ"ק אדמו"ר מהר"ש (סה"מ תש"ט ע' 21) שפרנסה בזמן הזה (בזמן הגלות) הוא באופן דהשפעת המן, לחם מן השמים. והנה ע"פ המדובר בפנים צ"ל כן בכל הזמנים, אבל הרי בא"י שהיו איש תחת גפנו כו' אי"ז ניכר כ"כ, משא"כ בצוק העתים הללו דומן הגלות, נראה שאין ההשפעה באה ע"י ולפי"ע מעשי ידיו. וראה דרמ"צ קו, סע"א: בעסקו במו"מ יכיון שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשארי הנסים הגלויים כמו שהוריד המן כו'.

39) עפ"י כהנ"ל יובן הטעם שבפ' עקב (ת, ג) אמר משה „ויאכילך את המן גו' למען הידיעה כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם“ – שלכאורה הוא טעם שונה מנהאמר בפרשתנו „למען אנסנו גו' אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו כו'“.

אלא שבפרשתנו הטעם הוא לעצם ירידת המן – שיהי' אצל ישראל האמונה והכסתון הגמור בה', שרק ממנו בא מזונו כו', משא"כ במשנה תורה, בסוף ארבעים שנה לפני כניסתם לא"י אמר להם משה ענינו ופעולתו של המן בשייכות ללחם מן הארץ (סדר העבודה שצ"ל בארץ).

ולכן אמר שע"י המן יודעים ש,לא על הלחם

לבדו יחי' האדם, ש"ל פירושו שחיות האדם הוא לא (רק) מחיות האלקי המלוכש בהלחם גשמי, כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם" מוצא לשון מקור ושורש), היינו שחיותו הוא ממוקד פי ה' (ראה לקו"ת צו יג, רע"ג. מסעי צו, א. ועוד) שלמעלה מהתלבשות בלחם גשמי ודרכי הטבע [בלשון החסידות: „יחי' האדם“ הוא לא רק מבחי' ממכ"ע שמתלבש בהבריאה, שמצד בחי' זו יש תפיסת מקום לדרכי הטבע, כ"א מבחי' סוכ"ע שלמעלה מהתלבשות, ומצד בחי' זו אין תפיסת מקום להנהגת ודרכי הטבע].

40) ברכות מח, ב. טור אור"ח סקפ"ז. שו"ע אדה"ו שם ס"ג.

41) כן הקשה בלקו"ת עקב (יד, ב. וראה סדור קו, ג ואילך. קט, א) עפמ"ש הרשב"א ברכות (הובא בב"י לטווא"ח שם) „דמטבע הוא שטבעו להן כו'“, עיי"ש.

* דאם הכוונה לשלול שחיות האדם הוא לא מהלחם הגשמי כפשוטו, הרי אין צריך ע"ז הידיעה מהמן, שהרי זה באמונה פשוטה בכ"א מישראל שמציאות כל דבר הוא החיות האלקי שבו (שעהיוה"א בתחילתו) ובפרט שירידת המן ה' לאחר שאכלו המצה ביציאתם ממצרים שהיא מיכלא דמהימנותא – שנקבע בהם האמונה באלקות שמח"י את הלחם כו' (ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך). ובכ"מ בדרושי חגה"פ. וראה ל"ת להאר"ז פ' עקב לקו"ת עקב יד, ב. סידור קו, א ואילך.

— כולל דאָס וואָס דער אויבערשטער בענטשט דעם ארץ אַז עס זאָל זיין „ארץ דמפקא מזון“ — איז אין דער אמת'ן בלויז אַ לבוש צו דעם שרש ומקור פון זייער מזון (פרנסה), וואָס דאָס איז „לחם מן השמים“;

און וויבאלד אַז אַ איד אָנערקענט דעם אמת אַז (דער שרש פון) זיין מזון איז ניט אָפהענגיק פון זיין הכנה און מלאכה, אפילו ניט פון די לבושי הטבע אַלס כלי צו ברכת ה' — עס איז דורכאויס לחם מן השמים — איז מובן אַז דער נוסח פון ברכת הזון אויף זיין אכילה ושביעה איז דער נוסח פון דער ברכה אויף „לחם מן השמים“, וואָרום דאָס איז דער אמת'ער מקור פון זיין אכילה ושביעה; און ערשט דערנאָך דאָנקט ער דעם אויבערשטן אויף דעם וואָס ער „בענטשט“ די כלי און לבוש אין טבע („וברכך ה'א בכל אשר תעשה“) — ברכת הארץ, ארץ דמפקא מזון.

ט. ע"פ כהנ"ל וועט מען אויך פאָר-שטיין די שייכות צווישן מן און שבת:

די אַלע פרטים הנ"ל אין מן: (א) ער איז „לחם מן השמים“ בגילוי — עס ווייזט אָפּן־קלאַר אַז מען דאַרף זיך פאַרלאָזן אינגאַנצן אויף דעם אויבערשטן, ווייל אַלץ ווערט געגעבן פון דעם אויבערשטן אַליין; (ב) עס איז אָבער פאַרבונדן אויך מיט טירחת האדם, עבודת המקבל; און (ג) דאָס גיט אַ כח אַז אויך אינעם סדר פון לחם מן הארץ (וואו בגילוי איז עס פאַרבונדן מיט „ארץ“ און „טבע“) זאָל מען וויסן אַז בשרשו ובפנימיותו איז עס לחם מן השמים —

זיינען זיי אויך פאַראַן אינעם תוכן הענין פון שבת:

נאָכמער: די ערשטע ברכה לערנט מען אָפּ⁴² פון פסוק⁴³, „ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזון שהיא על אכילה ושביעה“⁴⁴, און די צווייטע ברכה „על הארץ זו ברכת הארץ“⁴⁴; וואָס דאָס מיינט בפשטות אַז די הודאה ביי דער צווייטער ברכה „על הארץ ועל המזון“, איז ניט אויף אכילה ושביעה (ווייל דאָס איז דאָך שייך צו ברכת הזון: „על אכילה ושביעה“), נאָר אויפן ארץ — מיר דאָנקען דעם אוי-בערשטן וואָס די ארץ איז אַזאָ וואָס איז „דמפקא מזון“⁴⁵ [ע"ד ווי ביי דער ברכה שלישית, בונה ירושלים].

איז דאָך תמוה ביותר: ווי קומט עס, וואָס די הודאה אויף (אונזער) „אכילה ושביעה“ ווערט נכלל דוקא אין דער (ערשטער) ברכה, וואָס איר יסוד און תוכן איז לחם מן השמים (מן)?

אָבער לויט ווי ס'האָט זיך פריער גע-רעדט, איז עס מובן⁴⁶: דער לחם מן הארץ

(42) ברכות שם.

(43) עקב ה, יוד.

(44) כ"ה ברו"ע אדה"ו שם ס"א. והוא

כגירסתנו בגמרא שם. מכילתא בא יג, ג. וכן הובא בתו"א סה, ד (ושם: זו ברכת הזון משה תיקון). לקו"ת עקב שם, סע"א. סדור קו, סע"ג. ובכ"מ. אבל בירושלמי ברכות (פ"ו ה"א) תוספתא ברכות (רפ"ו), וכן הביא בתוד"ה עד (שם מו, א. מ, לקמן בפירקין), רא"ש פ"ו סי"ב (וועד), „ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזימון את ה' אלקיך זו הזון כו"ו. וראה דק"ס ברכות שם. ואכ"מ.

(45) ברכות מט, א. כ"ה פירוש הפשוט שהברכה היא רק על הארץ (דמפקא מזון). וראה ב"ח לטור שם. לבוש או"ח שם ס"א. שו"ע אדה"ו שם. אבל בלקו"ת עקב (שם, ב) סידור שם (קט, א) דמזון בברכת הארץ קאי על לחם מן הארץ. ולהעיר מברכ"י או"ח ס' רח סק"י שהביא מכפתור ופרח ואגודה דחותם בא"י „על הארץ ועל מזונה“.

(46) ראה לקו"ת עקב שם (יד, ג ואילך), סדור שם — בלשונו ע"ד החסידות.

ווען ער האָט חפצים צו פאַרמשכונ'נען, איז ניט זיין כונה צו באַצאָלן דעם חוב מיט'ן משכון, נאָר, ווי דער לשון חז"ל „לוו עלי ואני פורע" 52 – אַז „הקב"ה ימציא לו לפרוע" 53 – פונדעסטוועגן, פאָדערט זיך פאַרט אַ באַשטימטע (טיר-חא און) „כלי" מצד דעם אדם, ער מוז האָבן עכ"פ „חפצים" וואָס „ילוו עליהם" 54.

(52) וי"ל שמוז מקור לדברי אדה"ז דמ"ש בתוס' לוו עלי (והגהות אשרי) שם „הכא מיירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות", אין הכוונה בזה שילווה ע"מ לפרוע עם המשכון גופא, כ"א ש „הקב"ה ימציא לו לפרוע" (והמשכון הוא רק שיוכל „ללוות עליהם") – כי דוקא אז מתאים לומר „והאמינו בי ואני פורע".

(ומש"כ בסוף הסעיף „למשכנם ולפרוע בהם" הרי כתבו רק בהשליה „אם אין לו חפצים", וכונתו לבאר מטרת המשכון (שפורע בזה באם אין לו במה לשלם). וכדמוכח גם מהמשך לשונו „לא ילוו ושהקב"ה יפרע" ועצ"ע).

וע"פ הנ"ל בפנים ש „לוו עלי ואני פורע" הוא דוגמת „לחם מן השמים" מובן שלא איירי (דוקא) כשיש לו עסק ולוה בכוונה שירויח מן העסק (כמ"ש בערה"ש אורח שם) – כי אז אי"ז הענין דהאמינו בי ואני פורע. וראה אור"ת שם.

ומוכרח הוא גם מהמשך הסוגיא שם: כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ מהוצאת שבתות כו' ואם הוסיף מוסיפין לו (כמ"ש אדה"ז שם „כלומר (שוהו פי' לוו עלי) שאין הוצאת שבת כו' ראה תוד"ה כל שם „נפקי מקראי לדעיל") ראה פרש"י שם ד"ה חוץ „אותה לא פסקו לו מה ישתכר לו לצרקה ומהיכן תבואה" דמשמע דמוסיפין לו גם אם אין לו עסק כו'.

(53) שו"ע אדה"ז שם. ויומתק ע"ד החסידות ע"פ פי' אדה"ז שוהו"ע כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה כו', שהוצאות שבתות בא מבחי' אלקות שלמעלה מהתלבשות בהבריאה (שמצד בחי' המתלבשת בהבריאה, הוצאות קצובים לו), ולכן בא בדרך מציאה מן השמים, בלי עבודת האדם, דוגמת ענין המן כמשנת"ל בארוכה.

(54) ראה ר"ח ביצה שם „אזמין לכם ברכה במעשה ידיכם כדי שתפרעו". ולכאורה מוכח מדבריו שהמדובר ביש לו עסק (כפי הערה"ש

(א) וועגן די צרכים פון שבת 47 זאָגן חז"ל 48 „לווי עלי . . והאמינו בי ואני פורע", ד. ה. אַז אויך ווען מ'האָט ניט, ח"ו, מיט וואָס צו קויפן די צרכי השבת, און אפילו ניט קיין אויסזיכטן שפעטער צו פאַרדינען און באַצאָלן די הלואה 49 – דאַרף מען זיך אינגאַנצן פאַרלאָזן אויפן אויבערשטן, „לוו עלי . . ואני פורע" 50. ווייל די צרכי השבת קומען על דרך „לחם מן השמים" – בלי עבודת המקבל.

(ב) לאידך, איז עס דאָך בפשטות פאַר-בונדן מיט דער טירחא פון „לוו"; און נאָכמער: דער דין איז געזאָגט געוואָרן דווקא ווען ער האָט חפצים, וואָס דע-מאָלט „ימשכנם וילווה עליהם"; אויב אָבער „אין לו משלו" איז „לא ילווה ושהקב"ה יפרע" 51, ד. ה. כאַטש אַז אויך

(47) להעיר משבת קיו, ב: „לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר (בפרשתנו – במן – טז, ה) והי' ביום הששי והכינו כו'". וכ"ה בשבלי הלקט הובא בכ"י לטאור"ח סי' רג. ובטור וש"ע אדה"ז (ס"א) „להכין צרכי שבת כו'".

(48) ביצה טו, סע"ב.

(49) ראה לקמן הערה 51, 52.

(50) להעיר מסוטה מת, סע"ב: „אלו בנ"א שהן מאמינין בהקב"ה כדתניא ר"א הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו כו' (כמאמר ר"א הג"ל (ס"ד) שבתנחומא בנוגע למן), ובפרש"י שם „שמאמינים בהקב"ה לוותר ממונם כו' ולהוצאות שבתות כו'".

(51) שו"ע אדה"ז סי' רמב ס"ג (ע"פ תוד"ה לוו לגירסת המהרש"ל) והגהות אשרי" ביצה שם). אבל בב"ח לטאור"ח שם מפרש הספק דהטור שהוא רק באם אין לו משכון*. אבל מסקנתו (דהטור) דילווה היא לא מצד מאמר הגמרא „לוו עלי ואני פורע" כ"א מפני ש „צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר" [אלא שמטיים: וכיון שכן (דלוו עלי ואני פורע) אל ידאג כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו]. וראה אור"ת לה"מ קיד, ג: „רו"ש לוו עלי כי זה מדבר בעני בעת שבינתו ריקם ואין כל בבית כו' עיי"ש.

(* ולהעיר מהגהת הגר"א בתוס' (ושוי"ט) שם, דגריס בתוס' שם: כשאין לו ממי ללוות.

בקר, אַז אַלע ששׂת ימי השבוע ווערן געבענטשט מיט מן פון שבת, בגין דלא יהיב ולא יוֹזיף יומא דא לחברי".

ולכאורה: וואָס איז די שייכות צווישן די ביידע ענינים, אַז וויבאַלד די השפעת המן איז בשבת, דערײַבער טאָר מען ניט ניט איבערלאָזן פון איין טאָג אויפן צווייטן?⁵⁷

וע"פ הנ"ל איז דאָס מובן: דאָס וואָס די ברכה מלמעלה אויף השפעת המן ווערט אויפגעטאָן בשבת, איז ווייל ענינו פון מן איז אַ השפעה פון אויבערשטן וואָס איז ניט מלוּבש אין די כלים ולבוֹר שים פון טבע, פונקט ווי דאָס איז ענינו פון שבת, כנ"ל בארוכה (ובמילא איז אויך זמנו למעלה כפשוטו אויך בשבת).

און דעריבער דאָרף דאָס זיין באופן כזה אויך ווען די השפעת המן קומט אַראָפּ למטה: אין דער השפעה דאָרף ניט זיין אַרײַנגעמישט די חשבונות פון דעם מענטשן ע"פ טבע, וואָס דריקט זיך אויס אין דעם וואָס מ'לאָזט איבער פון איין טאָג אויפן צווייטן.

יא. אעפ"כ איז בשבת געווען די ברכה והשפעת המן בלויז למעלה, משא"כ למטה איז לא ירד המן – וואָרום דאָס וואָס מען געפינט ביי מן דעם ענין פון „מטר" (ניט ווי „טל"), אַז עס איז פאַרבוּנדן מיטן מקבל (כנ"ל דער חילוק פון צדיקים, בינונים כו'), איז דאָס ווי דער מן איז „יורד" ממדרגתו און ווערט נשפע למטה; אָבער ווי דער ענין פון מן איז „במקומו" (בבחי' שבת) איז ער אינ־גאַנצן העכער פון שייכות מיט וועלכער עס איז פעולה פון מקבל.

(ג) דער עילוי פון שבת טוט אויף און איז משפיע אין די ששׂת ימי החול: דורך דעם וואָס אַ איד האָט דעם פולן בטחון בה, אַז „הקב"ה ימציא לו לפרוע" און ער זעט ווי דער אויבערשטער בענטשט זיין „טירחא" פון „לוו עלי" (דורך דער „כלי" – די „חפצים") ניט ע"פ דרכי הטבע – איז אויך זיין עסק בששׂת ימי החול אין אַן אופן וואָס ער אַנערקענט, אַז די פרנסה וואָס ער באַקומט דורך זיין אויסהאַרעווען אַ כלי אין טבע, איז עס אין דער אמת'ן אַן ענין פון „אני פורע" – דער אויבערשטער איז אים מוציא (בדרך מציאה) זיין פרנסה אין אַן אופן פון למעלה מדרך הטבע (מער ניט וואָס די ברכה שלמעלה מהטבע איז אַנגעטאָן אין אַ לבוש פון טבע⁵⁵).

י"ד. לויט דעם קען מען מסביר זיין דאָס וואָס עס איז פאַרשטאַנדיק פון זהר⁵⁶ אויפן פסוק „אל יותר ממנו עד

הנ"ל). ועפ"ז יובן המשך הגמרא „ואמר ר' יוחנן משום ר"א בר"ש הרוצה שיתקיימו נכסיו כו", שאי"ז רק שמביא אגב גררא עוד מאמר מר"י משום ר"א בר"ש, כ"א המשך בגוף הענין, שגם „לוו עלי" מדובר בשיש לו נכסים כו' עסק.

אבל ע"פ הנ"ל בפנים י"ל דגם לדעת אדה"ו „אני פורע" הוא ע"י „ברכה במעשה ידיכם" (איזה שיהי') אלא שבא לא לפי"ע „המעשה ידיכם" עד שנראה במוחש ש„אני פורע". וגם ע"ז המשך הגמרא „הרוצה שיתקיימו נכסיו כו" הוא בגוף הענין. אלא שמתחלה מביא הגמרא „הרוצה שיתקיימו נכסיו כו" שע"ז מובן ש„ואני פורע" הוא כאשר יש לו חפצים כו', ואח"כ „כל מונותיו של אדם קצובין לו כו", שע"ז מובן שבאמת „האמינו ב' וואני פורע". וראה לשון הטור שהובא בהערה 51. ועי' או"ת שם.

(55) ראה לעיל הערה 33.

וראה אוה"ת שבהערה 35 בביאור מחלוקת שמאי והלל ביצה שם, ושם: לעשות הגילוי ביחוד"ת כמו ביחוד"ע, וע"פ הנ"ל יומתק ביתור ההמשך בביצה שם דהלל ושמאי ללפניו.

(56) הנ"ל הערה 5.

(57) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א"פ.

די בחי' פון „מן" ווי דאָס איז „במקומו",
און דעריבער דאָרף זיך אָנהערן באַ
יעדן איינעם אַז אין דעם קען ניט זיין
קיין שום אַריינמישונג פון דעם מענטשן,
אפילו ניט אַ תנועה פון „קבלה" (ליקוט)
ווי בששת ימי החול – „ולא יצאו
בשבת ללקוט".

(משיחות (וואַמער*) ט"ו בשבט תשל"ז,
ש"פ בראשית תשל"ג)

(*) נדפס בשלימותו בסה"מ מלוקט ח"א ע' רלה
[ח"ב ע' תכה]. המו"ל.

ועד"ז בשבת כפשוטו: דאָס וואָס
מ'דאָרף האָבן אַ משכון כדי עס זאָל זיין
„לך עלי כו' והאמינו בי ואני פורע" איז
דאָס פּאָר שבת (אויף די צרכי השבת),
אַבער בשבת עצמו דאָרף זיין „כל מלא-
כתו עשוי", און אפי' „שלא להרהר
כלל בעסקיו".

און דעריבער איז דער ענין פון „ולא
יצאו בשבת ללקוט" איינע פון די „מצות
התלויות בו", וועלכן דריקט אויס דעם
טעם ותוכן פון ירידת המן – וואָרום
ביום השבת איז אויך דאָ למטה מאיר

